

REPORTATGE

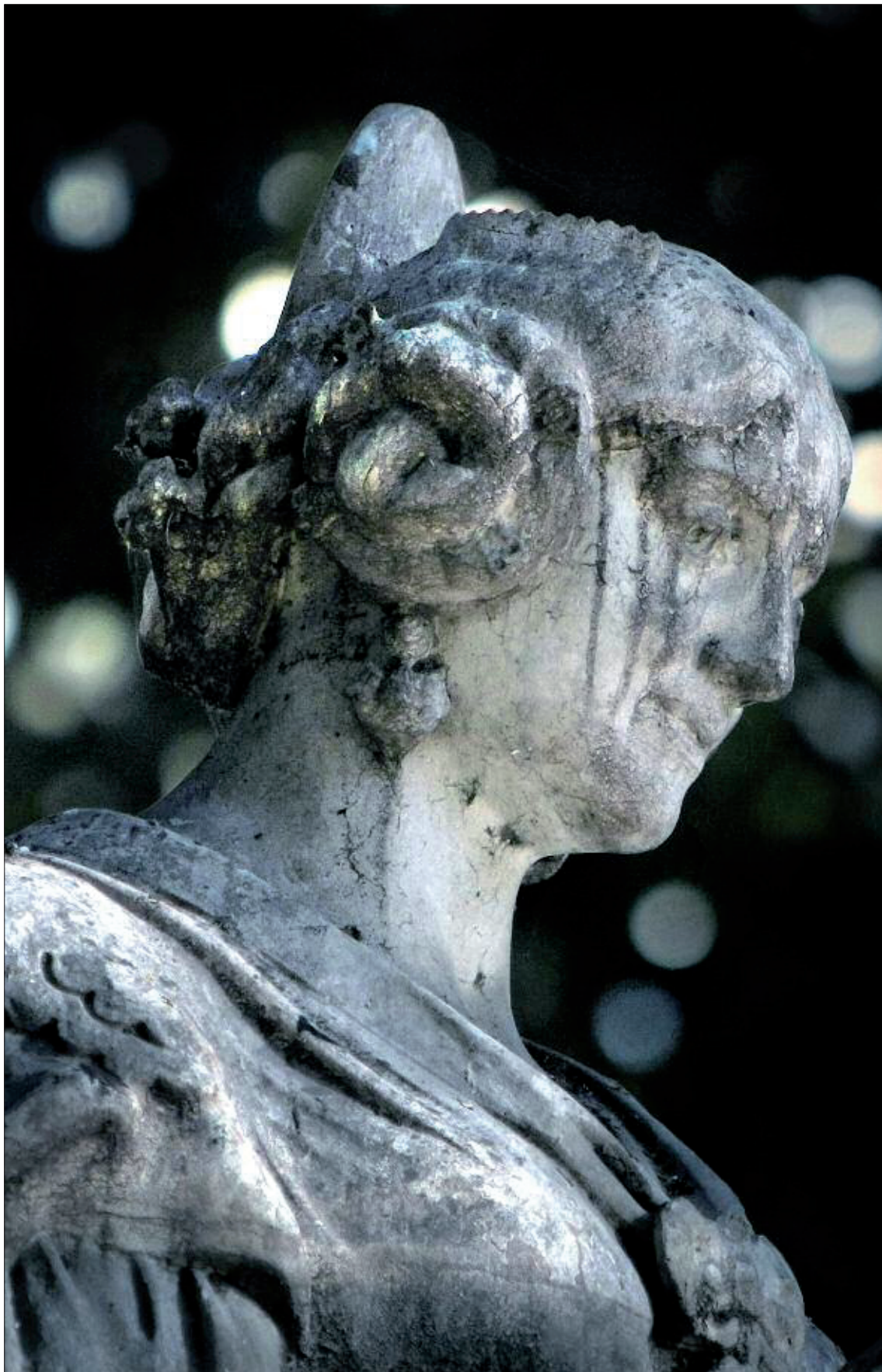
‘A mal temps, bones falles’, per Cristina Vázquez

PÀGINES 2 I 3

ÚLTIMA

‘Pignatelli, una banda singular’, per Kristin Suleng

PÀGINA 8

“Hi va haver una gegantesca operació de buidatge de contingut crític de les falles primigènies”. / JESÚS CÍSCAR

Les falles silenciades

Intents de revivificar el fil d'una festa crítica i popular

GIL-MANUEL HERNÁNDEZ
València

La festa de les Falles naix, a mitjan segle XVIII, com una expressió de la cultura popular carnavalesca, com una pràctica transgressora i subversiva que, mitjançant la construcció i erecció de cadafals satírics, pre-

tén posar en solfa els poderosos i la societat burgesa en expansió. En el segle XIX la crítica política i social féu furor, cosa que provocà una reacció dels poders locals, que intentaren posar fi a la festa. Com que no van aconseguir-ho, atesa la forta resistència popular, la burgesia optà per intentar re-

convertir les falles en una apologia jocfloralesca de les glòries regionals i en una manifestació artística “presentable”. D'aquesta manera, va començar una gegantesca i continuada operació de buidatge de contingut crític de les falles primigènies i la progressiva substitució d'aquestes per una

sèrie de rituals, estructures i continguts que finalment aconseguiren reconduir la incòmoda festa original cap a la festa major del cap i casal, expressió de la modernitat burgesa. Una operació que ja s'havia manifestat de manera reeixida cap als anys trenta del segle passat.

Tanmateix, davant la poderosa operació de reorientació i domesticació de la festa fallera, aquesta va manifestar una no menys prolongada resistència cultural, plasmada en la persistència de la sàtira corrosiva, la crítica dels intents desnaturalitzadors o la identificació de les masses falleres amb les causes progressistes o transformadores de l'època, com ara el republicanisme, el valencianisme d'esquerrres, el socialisme o l'anarquisme. Això es va fer ben visible durant la Segona República, autèntica època daurada de la festa, quan, encara que les Falles ja eren la festa unànime de la ciutat, les classes populars i les ideologies polítiques progressistes evidenciaren a través de cadafals i rituals la seua considerable influència i mostraren que les falles i les forces transformadores anaven estretament de la mà. Així ho demostra la col·laboració de nombrosos intel·lectuals i artistes republicans i d'esquerrres amb la festa, o el posicionament dels fallers al costat de les idees de república o de revolució. De fet, si contemplem ara les publicacions i premsa de l'època, de seguida resulta evident que les falles progressistes i veritablement modernes foren, efectivament, possibles. L'allau de publicacions falleres, entre les quals destaca *Pensat i Fet*, contribuï a reforçar aquesta orientació de progrés, condimentada per bones dosis de valencianisme sobiranista, però que es va veure durament colpejada quan la molt republicana València va caure derrotada i ocupada per les tropes franquistes.

La desfeta i la implantació del nou règim tingueren efectes demolidors sobre les Falles, que foren sotmeses a una intensa tasca de reinvençió d'acord amb els motes ideològics del règim. Així, durant quasi quaranta anys, es va submergir la festa en un procés de profunda reestructuració, convenientment reforçada per noves estructures polítiques de control i adoctrinament, que finalment aconseguiren allò que buscaven: esborrar pràcticament la petjada d'unes Falles progressistes i convertir la festa en una expressió folkloritzant, rànica i immobilitista del franquisme.

PASSA A LES PÀGINES 4 I 5

PUNT DE MIRA

El “ser cultural”

Joan F. Mira

He dedicat com qui diu mitja vida a la teoria, la pràctica i els continguts d'aquesta cosa indefinible que en diem cultura, matèria líquida sobre la qual he escrit alguns llibres i una abundància potser excessiva de papers diversos, i n'he llegit infinitament més. Doncs bé, o em falla la memòria o mai

no havia vist un concepte tan metafísic i abstracte com el de “ser cultural”, tal com l'expressa la senyora Barberà quan afirma que les Falles mereixen el reconeixement mundial perquè són “una expressió i explosió del ser cultural valencià”. He de dir que el fenomen faller és, en efecte, una forma de festa visiblement explosiva i massiva tan espectacular com n'hi ha poques a l'ample món. Que mobilitza la participació admirablement organitzada i activa de centenars de milers de persones, i que té un atractiu i una força que mereixen qualsevol reconeixement oficial que puguin rebre. Jo mateix, de menut, vaig ser pro-

motor, president, i com qui diu creador de la primera falla infantil del barri de la Torre. I els primers anys seixanta, amb Eliseu Climent o Alfons Cucó, i amb les filles del senyor Enric Valor, vam ser els introductors del rock-and-roll als casals fallers del barri del Mercat. Aportacions que em donen un passat respectable en l'experiència fallera. Però això del “ser cultural valencià” em costa molt d'acceptar i d'entendre. Primer, perquè un “ser” com aquest no existeix. Segon, perquè si la cultura popular valenciana també s'expressa (com totes) en el camp de la festa, en el nostre país aquest camp és tan variable, tan divers,

amb tantes cares i tan diferents, que atribuir a les Falles l'encarnació i expressió del conjunt és lamentablement reductiu, i afortunadament fals. I tercer, perquè considerar les Falles no tan sols l'expressió sinó també l'explosió d'aquest hipotètic ser cultural, em sembla una metàfora tan cridanera i efímera com l'esclat sorollós d'una carcassa. Que les Falles siguin en bona hora bé d'interès cultural, patrimoni nacional, continental o mundial, i tots n'estarem molt contents i pagats. Però expressió i explosió del nostre “ser cultural”, no senyora. Això no. Siguem una mica seriosos.

Al mal temps, bones falles

La festa de 2012 tracta amb humor la crisi i les seues conseqüències letals

CRISTINA VÁZQUEZ València

Un paisatge de grues pobla el cel de València i no precisament per a bastir edificis. Alcen els ninots gegantins que coronen les falles del 2012. Anit, els artistes s'afanyaven amb la penúltima pinzellada, el penúltim retoc. "Riu-rem molt, que bona falta ens fa", proposa el gremi d'artistes, que esgota les hores prèvies a la nit de la *plantà* fallera.

Els mestres en fan un diagnòstic precipitat, però encertat: les falles del 2012 tenen qualitat tècnica i si les retallades pressupostàries es noten, serà en menys alçària i volum dels monuments. No és temps d'ostentacions, es veuran temes redundants, falles tècnicament molt ben executades i innovació en pindoletes. Pel que fa a l'enginy i la gràcia, se'n té o no se'n té, no és qüestió només de diners. Més que mai, els artistes busquen el somriure del gran públic, que riguen una mica de tot, fins i tot de la crisi.

En la secció d'Espécial, la pressió pel premi és molt gran i s'hi arrisca poc. Quant a la resta de les comissions, si abans hi havia un pressupost de 32.000 euros, ara és de 27.000. Si l'any passat hi havia 16 ninots, enguany n'hi ha 10. Canvis lleugers, perceptibles només per als ulls experts. Es veurà un poc de tot, Ferrari enfront de 600.

L'any que ve pinta pitjor. "Si es retalla en Sanitat, es retallarà en Falles", reconeixen les comissions falleres. Al març del 2011, quan es van contractar les falles que es veuran ara, no es parlava de tisorada. Hui, sí.

D'altra banda és el temps de l'humor, la crítica, la sàtira i l'alleujament del públic. La crisi serà el monotema de les falles. Un tema clàssic i agraït des del punt de vista de la crítica fallera. "No podem mirar cap a un altre costat, cal donar canya", diu Manuel Algarra, creador de Més difícil encara, la falla amb què Almirall Cadarso-Comte d'Altea competeix enguany en la secció d'Espécial. Al foc els polítics corruptes, les retallades socials, les estretors imposats per la Unió Europea i tots els personatges que ens cauen grossos. "Ara és el nostre torn. Ens riurem nosaltres d'ells", resumeix Algarra. La seua creació crítica la situació tan penosa que passa ara la gent, sempre en clau d'humor. "La gent té el do (perícia, coneixement) però, al final, el que manen són els di (-ners)", s'esplaià. I ho representa amb una família de músics que, vestits de pallassos, ixen al carrer per aconseguir un plat de calent. Una de les escenes de què Algarra se sent més satisfet és de *La ruïna d'Europa*, en què tots els mandataris europeus sostenen una columna que es trenca. Hi estan Merkel, Sarkozy, Papandreu, Berlusconi, Zapatero i Rajoy.

Manolo Martín, autor recog-

L'artista Manuel Algarra, amb els ninots de Merkel i Zapatero per a la falla d'Almirall Cadarso-Comte d'Altea. Baix, el creador Manolo Martín amb el seu Capitán Trueno per a la falla Nord-Doctor Zamenhoff i, a la dreta, Manolo Martín, amb el seu Leonardo per a Na Jordana. / JESÚS CISCAR

Al carrer s'hi veurà un poc de tot, Ferrari enfront de 600

Na Jordana innova una altra vegada amb el su 'Leonardo', una falla feta de fusta

Martín porta el còmic i el tebeo d'aventures i Algarra retrata la ruïna d'Europa

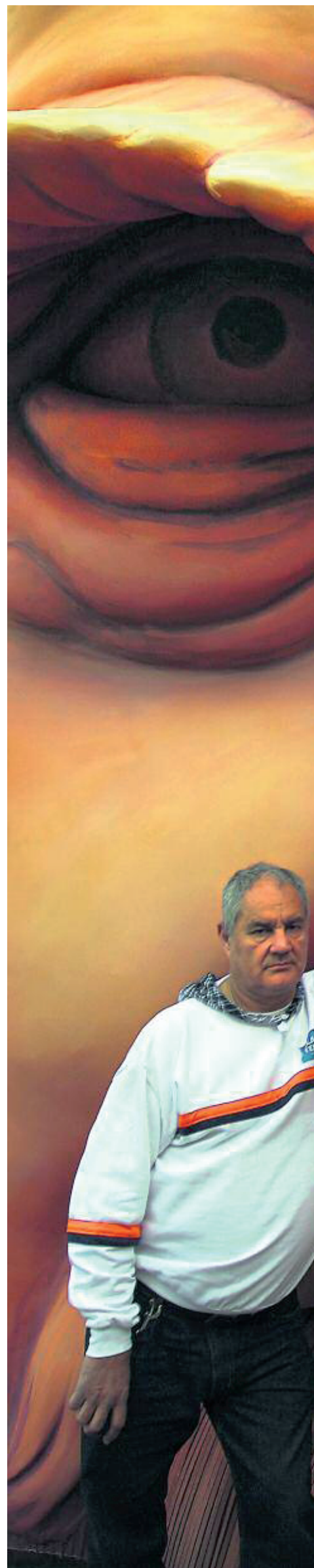
noscible pel seu estil innovador, no participa enguany en la categoria *champions* de les falles. Es va presentar amb l'artista Antonio de Felipe a la falla de la plaça de l'Ajuntament, però no van guanyar i el seu taller dissenya o executa qua-

tre falles de seccions inferiors. Per tercer any consecutiu s'ocupa de la falla Nord-Doctor Zamenhoff. Amb un perfil molt Manolo Martín, l'artista hi arrisca tant en la temàtica com en l'estètica. La falla està dedicada al còmic i a la historieta il·lustrada d'aventures, un gènere que ha tingut molt bons il·lustradors. Hi ha El Guerrero del Antifaz, el Capitán Trueno o Pumby. València ha donat grans il·lustradors i Martín els reivindica. "Fem una mica de crítica perquè van ser esclavitzats o, si més no, apallissats pels editors", relata l'artista. Les editorials tenien tots els drets i els il·lustradors eren treballadors que hi anaven, dibuixaven i ja està. El cas del Capitán Trueno n'és un exemple. Hi ha hagut fins i tot judi-

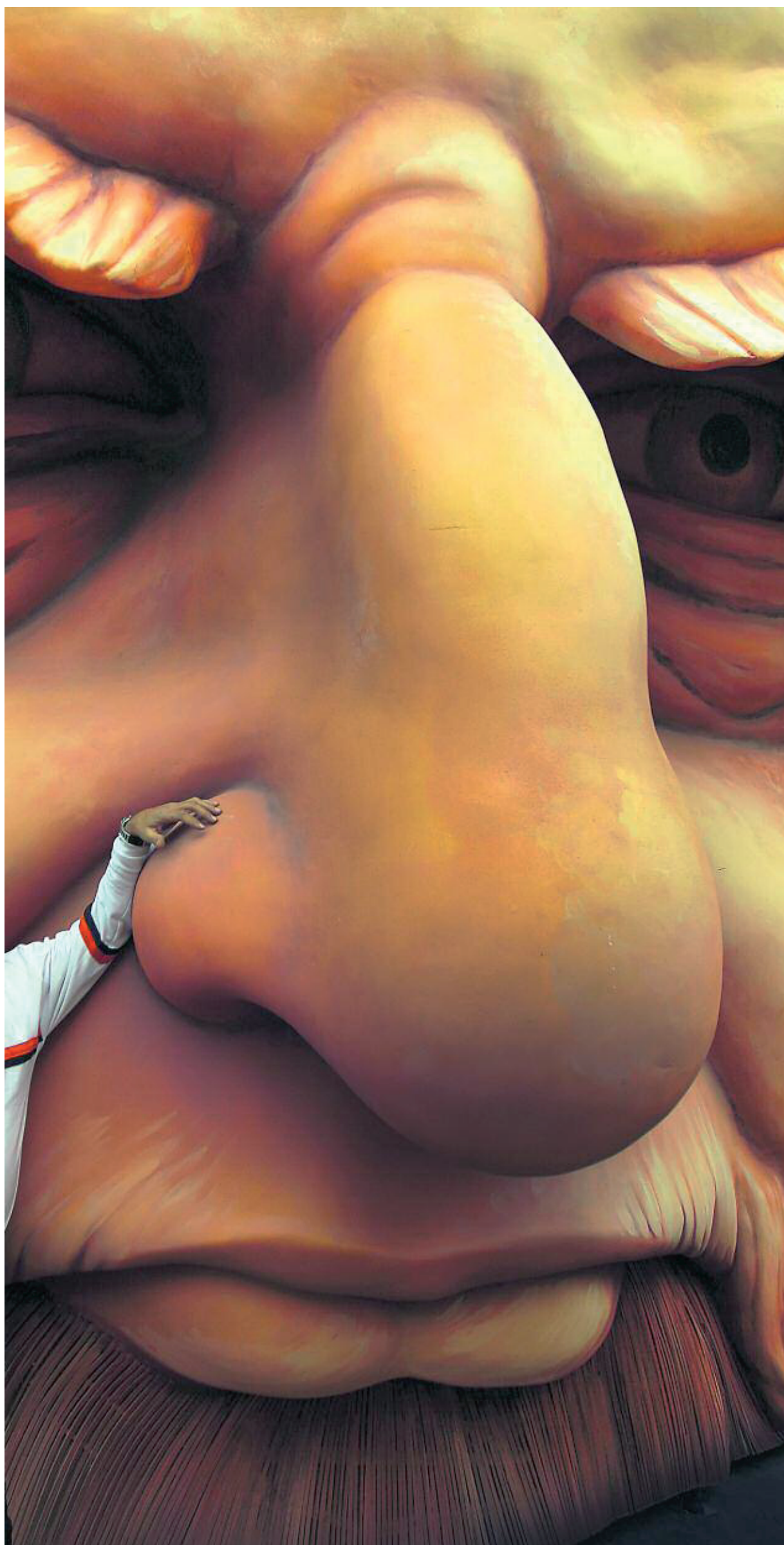
cis de la família del creador amb l'empresa editorial.

Martín no s'oblida de l'actualitat i, a partir del còmic, fa crítica de la situació econòmica. "Per exemple, al Coyote, un altre personatge famós del còmic, l'hem fet director del Banc Central Europeu i se'l mostra pagant amb cromos del Coyote [que no valen res] en compte d'euros", descriu. Una altra escena tracta la crisi adaptada al món faller i s'hi veu Pumby en una parada de tot a cent, venent falles a un euro. En aquesta espècie de top manta es ven cartó, mans, peus i atrezzo en general, a preus de ganga.

En Nou Campanar, la falla que ha trencat motles en presupost i espectacularitat, l'artista Miguel Santaaulalia es fixa

en l'empobriment de la societat amb el seu treball *Tant com hem sigut*. És la seua segona falla per a la comissió que presideix Juan Antonio Armifiñana, i en els seus més de 20 metres d'alçària i els seus dotze coronaments gegantins, tracta, a través d'una família de l'Anglate-

rra victoriana, un altre angle de l'omnipresent crisi.

En la falla de Convent de Jerusalem, que l'any passat va guanyar el primer premi d'Especial, l'artista Pedro Santaaulalia, membre d'una saga tan capaç de treballar en equip com de competir, compon el

puzle de la falla *Estic en la glòria*, una composició amb dues figures enfrontades. Unes quantes grues, una de gran tonatge i unes altres de suport, han participat en les tasques de muntatge, que es converteixen quasi en una obra d'enginyeria, ja que cal tenir en

compte l'equilibri, la sustentació i la gravetat.

Pedro Santaaulalia es mostra satisfet. Les diferents fases del muntatge són seguides per nombrosos aficionats, que en l'argot faller són coneguts com a malalts de falles, ja que, durant hores, segueixen minut a

minut el muntatge de les peces principals. Convent de Jerusalem està coronada per dos nuvis que festegen i que serveixen de pretext per a contar què significa "estar en la glòria" per a diversos personatges del món de la política, la societat i les falles.

Altres comissions, com Sueca-Literat Azorín, dediquen la seua falla al *París dels alegres anys 20* del segle passat. El president, Bernardo Morosoli, explica que ha triat París perquè és la ciutat de la llum i la seua falla és la de la llum, en referència a la comissió que més premis té en l'apartat de carrers il·luminats. Enguany torna a competir pel premi a la il·luminació.

En Na Jordana, una de les comissions més revolucionàries de la capital, l'artista Manolo Garcia delecta els seus fidels amb una falla que torna als orígens, feta en un 90% en fusta. El poliestiré expandit s'hi usa en la cara i en alguns ninots. El projecte li anava pel cap fa sis o set anys i la comissió de Na Jordana li ha brindat l'oportunitat de fer-lo realitat. La falla està dedicada al genial Leonardo da Vinci i els seus invents. Garcia es mostra fascinat amb el personatge. "He gaudit documentant-me, fent les maquetes, perfeccionant les peces...", conta.

La falla és singular pel material emprat i per la grandària. La figura central és el bust de Da Vinci, de 15 metres d'alt i 10.000 quilos de pes. "És la peça més gran que s'ha fet en un ninot unit", presumeix aquest artista dedicat a la fusteria artística. Ocupa en alçària i en volum l'espai equivalent a un edifici de set pisos i està rematada per l'home de Vitruvi. En total són 23 metres d'alçària. En la confecció s'han emprat 80 metres cúbics de fusta, set milions de grapes i 240 quilòmetres de vareta de fusta d'om. Un fita.

"Una falla d'Especial sol gastar de 15 a 20 metres cúbics de fusta per a l'estructura, però Leonardo en porta el doble", descriu Garcia. I com crema una falla de fusta?, cal preguntar en el regne del *porexpan*. El fum serà groc, no negre, cremarà més lentament que el suro i, a caure, "tres quarts d'hora no li's lleva ningú", calcula l'artista, sense mirar prim.

Na Jordana és una de les comissions més creatives del món faller. "Fan coses diferents dels altres", assenteix Garcia. La comissió s'ha ocupat més de la crítica i ell s'ha dedicat a recrear aquest personatge històric. Així és com ha dissenyat un artefacte a mitjan camí entre una bombardera múltiple i un tanc de guerra. Del disseny interior, se n'ha ocupat José Aguilar.

Una peça en fusta val tres vegades més que si està confeccionada en suro. En el cap de Leonardo han treballat set o vuit persones durant cinc mesos. "Només tallant la fusta han esmerçat 200 hores", s'estén l'artesà faller. Del que ocorrerà l'any pròxim, l'artista prefereix no fer-ne càbales. "Cremarem aquestes falles i l'any que ve, ja veurem", sentència.

A LA LLETRA

Si una nit...

Albert Garcia i Hernández

L'enemic, ja ho vam dir, "no es tonto" i ha ocupat centenars de carrers tallant el trànsit. Sr. Moreno? L'olor de paelles envaeix l'asfalt de la ciutat com una amenaça: prepara't, perquè després cremarem centenars de falles a sobre teu. Hi afegirem fum de residus plàstics i les falleres ploraran com Meryl Streep.

Potser hi ha dues històries sobre la ingenuïtat infantil que caldria preservar dels esgarriacres, dels aixafaguitarres (*aguafiestas*, Sr. Moreno; *killjoy*, Sr. Font de Mora) amb triennis de materialisme dialèctic: una és la nit de Reis. Aquest petit miracle que poca gent conserva deixant els regals de matinalda i que compensa l'esforç mirant després els rostres dels xiquets. Una altra, ja quasi desapareguda, era la *plantà* de la falla durant la nit. On no hi havia més que un carrer, una cruïlla, s'hi mostrava el miracle fet en cartó i fusta.

Tinc el privilegi d'haver viscut aquest misteri des d'un balcó del carrer de Baix que va resistir la riuada del 57, que no la invasió posterior. Un home gran, Arturo, maldit *El Patas*, s'encarregava de construir la falla i dirigir la *plantà*. Sense grues. Eren més de sis metres erigits amb les mans. I més d'una vegada la falla els va caure a sobre. Què hi farem? També als Reis els va caure sovint la realitat d'una economia fluixa i el matí no presentava els regals demanats, sinó succedanis.

La del carrer de Baix era una falla modesta i atrevida. Enviaven cartes a tot el cos diplomàtic per invitar-los. Era una manera de recollir diners, perquè la resposta solia ser un agraïment i una col·laboració en pessetes, però en una ocasió el representant del Líban va acceptar-hi. El rebombori va ser majúscul. Imagineu, anys 50, un diplomàtic (i senyora, com no) en un casal faller de l'època on el màxim luxe era una llau-na de clòtxines en escabetx. Però aquells fallers duïen la temeritat a límits insospitables. Un d'ells, amb el contingut d'un porró de vi amb llimonada en el cos, va voler fer un brindis i exclamà: "Visca Bolívia!". Un pietós company li remorejà a l'oïda: "és Líban, collons". Tornà a alçar el got i digué: "Bolívia, Líban, és igual, estan juntes!".

La falla té un himne propi. Què s'han pensat? No sé si encara el canten o ja l'han oblidat. Comença: "tot ple de goig està el meu cor / la despertà anuncia la festa / i Sant Josep, amb sa vareta / vindrà a vore nostre carrer". Sant Josep, no ho sé, però la falla era una participació total del carrer i del barri.

Si una nit d'hivern (o de primavera), un viatger... Li ho contes.

“Unes altres” falles són possibles

L'esperit de la vella cultura fallera originària intenta desafiar el model dominant

VE DE LA PÀGINA 1

Com a resultat, milers de progressistes vinculats a les Falles hagueren d'exiliar-se, i altres es quedaren a la ciutat sense possibilitat immediata de participar en les comissions, on se'ls vedava l'entrada si s'havien “significat”. Entre els artistes fallers, que havien donat suport massivament la República, l'efecte repressor no fou menor, i no tingueren més remei que anar-se'n o adaptar-se als nous canons estètics i de contingut, impulsats pel règim a través de la censura.

Però, tot i les dificultats, es mantingué una certa resistència de la cultura popular fallera, visible en les representacions satíriques de la Cavalcada del Ninot, la crítica socioeconòmica en els cadafals, el conreu del valencià en casals i llibrets o l'edició de revistes falleres. El 1967 Joan Fuster va publicar el seu llibre *Combustible per a falles*, que intentava refer la connexió alta cultura-cultura popular de la preguerra, però ja aleshores la totalització franquista de la festa feia semblar Fuster un perillós heterodox. Per a acabar-ho d'arredonar, els fusterians abominaren de les Falles identificant-les sense matisos amb el règim i el pitjor regionalisme. Tot i

això, hi hagué episodis de protesta popular exigint el valencià en la Crida, en els anys seixanta, i ja a les acaballes del franquisme en algunes comissions una nova

Fuster intentava refer la connexió alta cultura-cultura popular de la preguerra

La festa patí una intensa instrumentalització política per part del franquisme

generació de contestataris fallers començà a demandar falles més populars i democràtiques. És a dir, intentaven un canvi des de dins la festa, cosa ben difícil, atesa la intensa instrumentalització política d'aquesta per part del franquisme.

L'esclafit de la “batalla de València”, atida per la dreta postfranquista per barrar el pas a l'ascens de l'esquerra i el nacionalisme, no féu millorar la situació. El blaverisme es va impulsar en

gran part des de dins del món faller, mentre que les forces progressistes optaren per retirar-se de les Falles, on alguns havien intentat fer “entrisme”, perquè les

veien ja perdudes a les mans dels reaccionaris. Les conseqüències foren dramàtiques, ja que milers de fallers i falleres de progrés foren abandonats a la seua sort, in-

tentant lluitar a la seua manera de dins de les seues comissions. Hi hagué intents de generar canvis interns, però fracassaren quasi tots, perquè l'ambient hi jugava

CENTRE CULTURAL
LA NAU
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

TEATRE

MÚSICA

CONFERÈNCIES

BIBLIOTECA

CINEMA

TENDA **La Tenda!**

CAFETERIA

EXPOSICIONS

Manolo Gil i Jacinta Gil

Junts.
Manolo Gil i Jacinta Gil (1945-1957).
Del 20 de desembre al 22 d'abril de 2012
Sala Martínez Guerricabeitia

Joan Fuster:
Nosaltres els valencians (1962-2012).
Del 16 de febrer al 19 de març de 2012
Sala Estudi general

El llegat de la guerrilla.
Fotografies de Juan Plasencia.
Del 9 de gener al 18 de març de 2012
Sala Oberta

PERIFÈRIES11/12

Perifèries 11/12.
Del 21 de març al 31 de març de 2012
Sala Oberta

ENTRADA GRATUÏTA Carrer Universitat, 2, 46003, València. De dimarts a dissabte de 10 a 14h. i de 16 a 20 h. Diumenges de 10 a 14h. www.uv.es/cultura

en contra. La majoria absoluta del Partit Popular, des del 1995, sols va consolidar la colonització del món faller per les forces conservadores, que hi trobaren un bon dipòsit de vots, guanyats amb subvencions, discursos demagògics i un populisme regionalvictimista espaordidor. La vella cultura fallera subversiva continua-

va soterrada, però larvada i en estat potencial.

En els darrers anys semblen haver canviat algunes coses, ja que s'adverteix que l'esquerra i el nacionalisme han comprés que les Falles són importants, i també hi ha cada volta més intents de rescatar i revivificar el fil soterrat de la transgressió, tant des de

dins com des de fora de la festa. Amb tot, allò que els guardians de la tradició sacrosanta no poden aguantar, com li passa a l'Església Catòlica, és que li isquen heretges des del mateix món faller. Perquè hi ha una extensa massa de fallers i falleres progressistes que han estat amagats dins l'armari de les seues comissions, oprimits per la festa oficial i el fallerisme més caspós, esperant el moment de dir-hi la seua. Sols així s'entenen recents campanyes

El públic observa una de las mascletades que es disparen a la plaça de l'Ajuntament de València. / JESÚS CÍSCAR

En els darrers anys semblen haver canviat algunes coses

Hi ha cada vegada més intents de revivificar el fil soterrat de la transgressió

d'estigmatització dels qui intenten desafiar el model faller dominant. Es diu ara que unes altres falles són possibles. En realitat no són "unes altres", sinó les falles originàries, les falles silenciades, les falles que mai han deixat d'estar, però que ara volen ocupar el lloc que es mereixen.

Gil-Manuel Hernández i Martí és professor de la Universitat de València i membre de l'Associació d'Estudis Fallers

La transgressió com a patrimoni

GIL-MANUEL HERNÁNDEZ

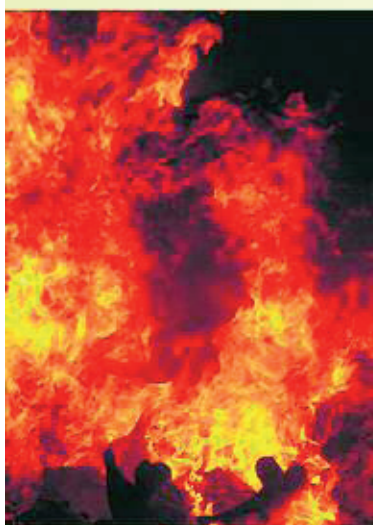
València

Fa uns dies el Consell de Patrimoni Històric Espanyol va decidir, per unanimitat, triar la candidatura de l'Espai Cultural de la Festa de les Falles perquè la Unesco la declare bé del patrimoni immaterial de la humanitat. Paral·lelament, el govern valencià declarava la festa bé d'interès cultural. Són dues notícies que parlen de l'elevació d'una de les grans festes valencianes a la categoria de patrimoni cultural amb majúscules. Un reconeixement que semblava molt llunyà fa només setze anys, quan l'Exposició del Ninot de València fou expulsada de la Llotja arran de ser declarada aquesta patrimoni de la humanitat. Ara sembla que s'ha girat la truita i tothom reconeix, encara que al començament fórem molt pocs els qui ho defensàvem, sense massa èxit, que les Falles reunien totes els ingredients d'una festa total amb gran riquesa i varietat de valors artístics, comunitaris i culturals.

Amb tot, no és menys cert que la patrimonialització de la cultura en general, i de la cultura popular en particular, implica una certa liofilització dels

seus continguts, una certa "posada en valor" paradoxal que mai no se sap si és estrictament cultural o amaga una mercantilització dels béns per a ser convertits en producte turístic de ràpid consum. Potser les Falles corren també aquest risc. Per això cal subratllar que allò més originari, insolent i incontrolable de les Falles és el seu tarannà corrosiu, impugnador, incòmode, en una paraula, transgressor. Raó de més per a conservar-lo en una època en què tot just corren aires contraris a aquest esperit contestatari.

Hi ha un risc, doncs, que la patrimonialització mundial de les Falles derive en un simple afegit "costumista" a la "marca València", que busca fer-se un lloc en el mapa de les ciutats globals de segona fila. Un motiu més que fundat per a reivindicar la transgressió fallera com a veritable patrimoni, no incompatible amb els altres valors de la festa. Probablement el seu màxim i més amenaçat valor. I com que és més que dubtós que el poder estiga interessat a preservar-lo, hauria de correspondre a la ciutadania, i també a la ciutadania fallera, protegir-lo com el més preuat tresor de la festa.

falles 2012

tradició, festa, soroll, celebració,
essència, devoció, sabor, llum, color...

temps de falles

Les falles enteses com una de les belles arts

Entre la facultat i el món faller, molts titulats fan per innovar els monuments

JUAN MANUEL JÁTIVA València

L'interés per reforçar el paper de l'artista faller amb el títol d'FP, ha obviat el fet que "estar titulat en Belles Arts o Disseny cada volta és més normal", assegura l'artista faller Víctor Valero, "però no està ben vist per altres professionals que centren tota la formació en el taller".

Valero, que va ser un dels primers titulats en Belles Arts i fa la falla Beneficència-Ripalda, creu que aquesta formació "sol notar-se en la singularitat dels treballs i l'ambició innovadora". La cultura infantil d'aquest artista era fallera ("no parava de fer maquetes"), però una volta llicenciat, el seu títol no li "servia per a fer falles, havia de passar un examen". Arribaren a dir-li "en el gremi que els artistes de Belles Arts eren els pitjors". Considera que la distància entre acadèmia i món faller encara és gran i que mentre no minve, les

falles seran "un art menor". Per això, ara poden trobar-se 20 falles que son "diferents", quan, segons Valero, "hauria d'haver-n'hi al menys cent".

Entre els artistes titulats esmenta les germanes Luna, Marisa Falcó, Ceballos i Sanabria, Anna Ruiz, Giovanni Nardin, Sergio Amar, Roberto Cañada, David Moreno, que es quedà en tercer, Miguel Hernández, que fa segon, Joan Blanc que estudià Disseny i fa classes a la Universitat de Conca; l'arquitecte Miguel Herreraiz, Carlos Corredera i Vicente Martínez Aparici... Sense oblidar "els clàssics": Pepe Puche, Vicente Almela, que estudià Arts i Oficis, o José Luis Álvarez, professor d'Anatomia en Belles Arts.

Anna Ruiz, que des de fa anys fa la falla Corona-Beneficència, també entén que "en la facultat miren les falles amb distància, en general", però li va aportar "moltes coses" per al seu treball i hi va

Víctor Valero al seu taller, dimarts passat. / JESÚS CÍSCAR

"El pitjor que ens poden dir d'una falla és que es bonica; el millor, que riguen"

trobar persones que la feren "reflexionar". Filla d'un dels primers artistes innovadors, Alfredo Ruiz, Anna es va "criar en els tallers amb l'entusiasme de fer coses noves". Per això "anava enfilada a estudiar Belles Arts". Assegura

amb rotunditat que "en les falles es pot fer art, sense llevar cap valor a la professionalitat i l'ofici". Els caminants amb xanques de la seua falla d'enguany representen "les persones creatives, inestables, que van un poc més enllà". També fa la falla Plaça de Jesús amb Giovanni Nardin.

María José i Pilar Luna, filles de Vicente Luna, un dels artistes fallers més grans, no tenen falla enguany, però treballen per al teatre. Una fa la tesi doctoral sobre el seu pare i l'altra el doctorat sobre Fulgencio Garcia, crea-

dor de les figures de Lladró. "La formació que et dona la facultat es complementa amb el taller", assenyala Pilar, per a qui la distància entre els dos mons s'ha reduït. "Si el meu no son les belles arts, en què estic treballant?", es pregunta aquesta llicenciada en Filologia que ara fa Belles Arts, i afeg que elles "són molt exigents amb la qualitat, i no pot ser d'altra manera si et dius Luna". Per a Pilar, "el pitjor que ens poden dir d'una falla és que és bonica; el millor, que riguen i la vegem enginyosa".

PUBLICIDAD

Art&Dent

Ya es posible: todos los dientes en una sesión

Implantología dental avanzada

Hasta hace poco era impensable que se pudiera disponer de dientes fijos en una sola sesión.

¿Cómo es posible?

En Art&Dent, impulsado por el odontólogo Joaquín Riñón (Master en Implantología Dental) nos hemos convertido en líderes en la aplicación de las últimas técnicas de la Odontología moderna.

En la misma sesión se realizan las extracciones de los dientes enfermos, si procede, y después se coloca un mínimo de 4 implantes por cada maxilar (que serán las nuevas raíces de los nuevos dientes) y los dientes fijos, que irán atornillados a los implantes.

Si la rehabilitación es completa (maxilar superior e inferior), también se puede hacer en el mismo día, ayudado por una sedación consciente, con la que el paciente estará más relajado.

¿Es doloroso? No, se realiza con anestesia local y los implantes van en el hueso, en la zona donde no hay nervios. Sí puede haber pequeñas molestias en las encías los dos primeros días, pero con la medicación que se le recetará estas molestias serán muy tenues.

¿No es agresiva esta técnica? No, todo lo contrario. Se realiza solo una cirugía, con lo cual hay un solo post-operatorio. Por otro lado, las molestias al llevar dientes fijos desde el primer día son mucho menos notables que llevando una dentadura postiza, que es la opción de cualquier clínica dental estándar.

¿Es caro? Al utilizarse un mínimo de 4 implantes, el coste del tratamiento se reduce. Los tratamientos de implantes suelen ser costosos, aunque podemos asegurar que se trata de la dentadura fija más barata del mercado. Además, hay posibilidad de financiar el tratamiento.

¿Cuándo y qué podré comer? Esa misma noche estará comiendo alimentos consistentes. Durante el tiempo que lleve los dientes provisionales (3-4 meses) se puede comer el 90% de alimentos de nuestra dieta habitual. Con los dientes definitivos, el 100%.

Lo tengo decidido. ¿Qué hago ahora? Lo primero es llamar para solicitar una 1ª visita gratuita, en la que le haremos un estudio y le propondremos tratamientos posibles y presupuesto.

Dientes el primer día, casos reales. Los dientes tienen un aspecto totalmente natural

Clínica Art&Dent

Av. Cardenal Benlloch, 82 bajo - Valencia 46021

Tlf: 96 389 1868

info@clínicaartident.com

www.clínicaartident.com

Pignatelli, una banda singular

KRISTIN SULENG
València

La seua història no és la de la usual banda contractada com a acompanyament melòdic de la festa fallera. En 1981 L'Agrupació Musical de San José de Pignatelli nasqué de la iniciativa pionera de la comissió del mateix nom tornant-se en la primera banda de València integrada pels mateixos fallers. Avui, 50 músics aficionats integren al barri de Benicalap una singular formació que no sols ha demostrat que la combinació de ser a la vegada músic i fester és possible. La banda Pignatelli, per la que han passat 400 educands en les seues tres dècades d'existència, constitueix un referent per a les bandes de la ciutat per la seua qualitat musical amenitzant qualsevol festa del calendari.

A Rafael Vizcaíno, un jove director d'aleshores 23 anys, li va atraure una aposta que arriscava a desafiar la tendència de l'època. "Llavors les comissions desfilaven al ritme marcial de les bandes de cornetes i tambors. Em va agradar que aquella, la falla de Pignatelli, recuperara amb la nostra música l'essència de la festa". Amb 13 voluntaris va fundar la banda assumint el repte d'ensenyar el llenguatge musical als que mai no havien vist un pentagrama, amb l'únic objectiu de que en un any haurien de tocar als cercaviles fallers. I ho aconseguiren.

"Després de tres mesos de solfeig, els primers assajos instrumentals es feren baix la llum tènue d'una bombeta i amb les cadires portades de casa en una alqueria propera, quasi sempre a mitjanit", recorda Pepe Serna. Als seus 61 anys és el veterà de la formació ac-

La banda de música de Benicalap, durant un assaig. / JESÚS CÍSCAR

Fou la primera banda de València integrada pels mateixos fallers

"Em va agradar que la falla de Pignatelli recuperara la nostra música"

tual i l'únic membre d'aquells primers músics novells que continua en Pignatelli. Després de 30 anys tocant el saxòfon, el trombó, el bombardí i la tuba, la d'aquest cuiner de professió va ser una història de superació de voler aprendre música.

Plens de voluntarisme, aquells fallers no sols van crear la banda. "A la comissió mancaven diners i calia substituir-ho per treball. Uns fallers estudiaven música i altres modelaven les figures per fer la falla. Era un autèntic caos", explica l'ex-

president de la comissió, Fernando Llorens, actual contable i també músic de l'agrupació. Pignatelli és el símbol de la recuperació del casal com a col·lectiu cultural veïnal. "La falla ha de ser l'espai on es puga aprendre música, teatre o modelatge, allò que li agrada a la gent i que no té possibilitat de fer-ho en altres llocs", apunta Rafael Vizcaíno, el director des de la seua fundació i també faller de la comissió.

Un any després, el nombre de músics es va duplicar amb els fills dels primers membres. Però aquell experiment musical no sols va quallar dins Pignatelli. Ajudar a bandes a partir de zero ha estat tota una especialitat per al director Vizcaíno. La seua batuta ha fundat 14 agrupacions tant de comissions falleres com d'associacions de veïns, una tasca que li va ser reconeguda en 2009 per l'Ajuntament de València amb el nomenament com a persona il·lustre de la ciutat: "Hem sigut el vaixell escola de molts que han seguit la nostra estela. La meitat de les bandes de València

han sorgit a través de, i per, Pignatelli".

En la seua evolució, la banda va obrir les seues portes als veïns desitjosos d'aprendre a tocar sense la restricció de pertànyer a la comissió. Un mètode d'ensenyament atractiu, basat en permetre a l'alumne agafar un instrument després de cinc mesos de solfeig, és la clau de l'èxit contra la desmotivació de la disciplina.

Com tota història humana, Pignatelli també guarda anècdotes tendres. Vizcaíno recorda el gest d'una xiqueta que va tocar per primera vegada a l'ofrena. "Sempre li havia ofert flors a la Verge, però enguany li he portat la meua música" és una de les emotives frases que el director conserva de les seues vivències. Tot a punt per cobrir els dies de Falles, aquests músics pensen ja en la data especial del 17 de juny per al concert al Palau de la Música de València del 30 aniversari d'una banda que mai ha volgut ser escola oficial ni competir en concursos, sinó tenir com a única premissa ser feliç gaudint de la música.

ESPURNES

La falla de Sorolla

Martí Domínguez

Aprofitant una estada d'uns dies a Madrid he anat a visitar el museu Sorolla, al carrer del General Martínez Campos. És una bella casa de dues plantes, una mescla de palauet i de xalet. Quan s'hi va edificar tot allò eren *quintas*, zones d'esbarjo de l'extraradi, però ara ha quedat dins de la gran urbs, i els edificis de moltes plantes ofeguen el refugi sorollà, i sobretot el jardinet andalús, una mica cursi si hem de dir la veritat. Al capdavant, la visita al museu Sorolla provoca sentiments contraposats: Sorolla va deixar aquella casa com a símbol de la seua glòria, i des d'aquesta perspectiva narcisista hem de reconèixer que va triomfar plenament. Al rebedor de la casa, sota un gran marc on està escrita la paraula *Salve* (a l'estil goethià), hi ha una immensa senyera, emmarcada, donant fe de la seua indoblegable valenciania. El museu conté quadres de gran bellesa, una col·lecció fabulosa d'apunts, és el centre neuràlgic del sorollisme, on es conserva bona part de la seua essència. Potser el cor el tenia a València, i sobretot els motius pictòrics, i sense cap dubte aquells quadres parlen de la terra valenciana, de la seua mar (algunes obres precioses de Xàbia), dels seus pescadors i de les seues peixateres, de la seua llum, etc. Però, d'altra banda, tot allò està impregnat d'un exhibicionisme que resulta, si més no, embafador. Aquella no és tant la casa d'un pintor que ha triomfat com la d'un valencià que ha arribat al que ell pensa que és el més alt que es pot aconseguir: triomfar a Madrid. La col·lecció de busts de la seua família, la fotografia dedicada d'Alfons XIII (el monarca, a cavall, que li escriu: "espero que le guste el contraste de luz"), la fotografia també dedicada de la reina Victòria Eugènia, tot allò produeix sobre el visitant un cert tedi. Tot és una mica postís, tot està posat per a ser vist i admirat, però res no sembla viscut, viscut en el sentit domèstic i familiar. Més que una casa, és un panteó, que ens ensenya la pitjor part del pintor: la seua vanitat (o la de doña Clotilde, que també podria tindre la seua part de culpa). Allí hi ha totes les medalles rebudes, exposades en una vitrina, i altres meritòries distincions, possiblement totes les que algú com ell podia aconseguir. Aquell museu ens podria explicar la seua biografia, els seus orígens humils, la seua batalla per eixir del pou, les seues influències, els seus amics pintors (ens podrien parlar amb generositat d'altres pintors coetanis, com Ignasi Pinazo o els Benlliure), i també, és clar, relatar el seu triomf. Però sols s'hi exposa això últim, el seu èxit personal, i d'una manera rococó. Una gran foguera de les vanitats, que té alguna cosa de falla i d'ofrenar noves glòries a Espanya. I que com tota gran falla, fa molt de fum, però deixa, malauradament, molt poca brasa.

Recomanem...

REVISTA
per JUAN M. JÁTIVA

REVISTA D'ESTUDIS
FALLERS

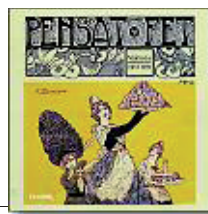
Número 17. Febrer 2012.
Edita Associació
d'Estudis Fallers. València

Les Falles com a patrimoni col·lectiu és el tema central del número 17 de la *Revista d'Estudis Fallers*, única publicació que, amb caràcter anual, promou la investigació social sobre la festa. El número inclou articles sobre el llibret de falla en l'era de la informació, firmat per l'editor Josep Gregori, i sobre l'origen del vocabulari faller, de Javier Mozas. El dossier sobre patrimoni acull les firmes de Luis Pablo Martínez, Joan Seguí, Paco Varea, Antoni Colomina, Josep V. Frechina, Frederic Oriola i Jesús Peris.

REVISTA
per J. M. J.

PENSAT I FET.
VALÈNCIA 1912-1972.
Compact Disc
Edita Faximil

La revista *Pensat i Fet* va presumir durant molts anys de fer compartir taula impresa a escriptors, artistes plàstics i amants de les falles. I tot amb humor, fent servir el valencià amb "la il·lusió d'arribar a fer comprendre" al poble "la necessitat del cultiu de la seua llengua materna", com deia Ricard Sanmartín, uns dels fundadors. L'absència actual de substituïts o equivalents fa més útil, necessària i reconfortant la recuperació de tots els números fins al 1972 que es fa en aquesta edició digital i facsimil.

REVISTA
per FERRAN BONO

MARXA POPULAR
FALLERA

Número 11
Edita Club A la Nostra Marxa
València. 40 pàgines

"El món de les falles sembla, moltes vegades, un àmbit tancat i conservador, en què no caben aquelles veus diferents i discrepantes". És l'inici de l'editorial de la revista *Marxa Popular Fallera*, publicada pel Club A la Nostra Marxa, que té la intenció d'oferir "una altra manera de veure i viure les falles". Els articles de Manolo Sanchis, Josep Vicent Frechina, Rubén Tello, Arena García, Pau Sif, Carles Enguix, Francesc Mompó o Juan Picazo en són una prova i tracten la festa des de diferents perspectives.